

صنایع و فرش دستباف در نهاوند

الهام عباسی

کارشناس ارشد مردم شناسی

این جانب الهام عباسی متولد ۱۳۵۹ از تهران دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد مردم شناسی، با توجه به شناخت اندکم از شهرستان نهاوند کنجکاو شدم این منطقه از کشور عزیزمان را، که مانند اکثر نقاط کشورمان ناشناخته باقی مانده است، بررسی کنم. به این ترتیب دامنه‌ی مطالعات خود را گسترش دادم و علاوه بر شناخت آداب و رسوم این شهرستان به بررسی صنایع دستی آن، به خصوص نقش فرش دستباف نهاوند پرداختم.

چکیده

این مقاله نتیجه‌ی کار تحقیقی پایان‌نامه‌ی این جانب است که با کمک استادان محترم دکتر عسگری نوری استاد راهنما و استاد مشاور دکتر محمد همایون

سپهر در بهار سال ۱۳۸۸ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز تهیه و تنظیم گردیده است.

شهرستان نهاوند بامساحتی در حدود ۱۴۶۰ کیلومتر مربع، در استان همدان، در کنار دامنه‌های زیبای رشته کوه زاگرس واقع شده است. این شهرستان در میان شهرهای تویسرکان، ملایر، بروجرد، خرم آباد و کنگاور قرار دارد. منطقه‌ی نهاوند دارای سراب‌های متعددی است که باعث شده‌اند کشاورزی منطقه از رونق خاصی برخوردار باشد. دامداری و پرورش طیور نیز از دیگر مشاغل اصلی مردمان این ناحیه است. صنایع دستی نیز در کنار دامداری و کشاورزی از فعالیت‌های مهم مردم این شهرستان به شمار می‌آید.

بافت قالی، قالیچه، گلیم و گیوه در این شهرستان بیشتر توسط روستائیان و عشایر تهیه می‌شود. قالی‌های این شهرستان با طرح همدان بافته و صادر

می‌شود. شهرستان نهاوند به دلیل دارا بودن موقعیت جغرافیایی ویژه، آب فراوان و خاک مستعد از نواحی ممتاز استان همدان به شمار می‌رود و اساس اقتصاد آن بر کشاورزی، دامداری و صنایع دستی استوار است.

کلید واژه‌ها

صنایع دستی (hand craft)، قالی (carpet)، طرح (plan)، نماد (sambole)، باورها (beliefs)

مقدمه

در نیم قرن گذشته، صنایع دستی در جوامع مختلف، به صورت یکی از زمینه‌های فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عامل بسیار مؤثری در توسعه‌ی همه جانبه‌ی کشورهای در حال توسعه شناخته شده است. توجه به صنایع دستی در کشورهای مشرق زمین در ابتدا تحت تأثیر عوامل اجتماعی و با هدف بالا بردن سطح اشتغال در جامعه و ایجاد درآمد برای گروه‌هایی از مردم بود ولی به سرعت آثار مستقیم آن در جهت احیای سنت‌ها و فرهنگ‌های بومی و کمک و مساعدت در شکل گرفتن هویت ملی مطرح شد.

صنایع دستی مجموعه‌ای از هنرهای کاربردی اصیل بومی کشورمان است که در آداب، رسوم، سنن، عادات و اعتقادات مردم ریشه‌ای عمیق دارد. لذا از آنجایی که وضعیت جغرافیایی ایران به گونه‌ای بوده و هست که کشاورزان (دامداران) در سراسر کشور، بیکاری فصلی دارند، از جمله در شهرستان نهاوند

به دلیل علاقه‌مندی این خطه به هنرهای دستی و به بطالت سپری نشدن اوقات فراغت آنان، با استخدام دانش و هنرهای بومی و به کمک آنچه طبیعت در اختیارشان گذاشته است (پشم، چرم، ابریشم، سنگ، فلز و...) توانسته‌اند دست به تولید و خلاقیت بزنند و از امکانات موجود به نحو احسن استفاده کنند. هنرمندان صنایع دستی در حقیقت دو عامل «دسترسی به مواد اولیه» و «بیکاری فصلی» را به یکدیگر پیوند داده و به آفرینش آثار هنری دست زده‌اند. آثاری که به تدریج و خودجوش تولید شده‌اند و اکنون زینت بخش بزرگ‌ترین موزه‌های جهان شده‌اند.

ارزش هنری فرش عمدتاً مربوط به نقشه و رنگ آمیزی آن است. در خرید و انتخاب فرش، اولین ویژگی‌ای که به چشم می‌آید نقشه و رنگ آن است و در بازارهای دنیا نیز پسند مردم هنردوست و هنرشناس براساس نقشه و رنگ فرش است. اگر فرهنگ را «نقشه‌ی زندگی انسان» بدانیم که در ادوار مختلف با به جا گذاشتن نشانه‌ها و نمادهای گوناگون سعی در یافتن بهترین حرکت خود و نمایاندن این راه به نسل‌های پس از خود داشته است این نمادها و نشانه‌های فرهنگی، اغلب از طریق عناصر مادی (ابزار و اشیا) و عناصر غیر مادی (زبان، ادبیات عامیانه، هنر) و گاهی نیز از هر دو تجلی می‌یابند و عناصر و ترکیب‌های فرهنگی حاصل از آن‌ها بنابر سلیقه و دیدگاه محقق، مورد توجه قرار می‌گیرند و برای شناخت جوامع انسانی از آن‌ها کمک گرفته می‌شود.

تاریخچه‌ی قالی بافی

فرش‌هایی که انسان اولیه برای زیرانداز، روانداز، حمل بار، پوشش مقبره‌ها، پوشش حیوانات و... از آنها استفاده کرده از پوست و برگ درختان و پوست حیوانات بوده است. بافت انواع زیرانداز نیز همزمان با پرورش دام و استفاده از پشم آن به همین منظور بوده است و انسان پس از بهره‌وری از پوست حیوانات به اهمیت الیافی پشمی پی‌برده و به مرور زمان به صورت‌های گوناگون و از طریق بافتن گلیم و قالی از آن بهره گرفته است. این زمان بی‌تردید مصادف با تغییر زندگی بشر از مرحله‌ی توحش و زیست انفرادی در غارها به چادر نشینی و معاش خانوادگی و قبیله‌ای و اعتلای فکری او بوده است.

اما با همه‌ی این‌ها، گفتن این که بشر چه زمانی توانسته است فرش گره‌دار یعنی قالی ببافد مشکل است. آخرین نمونه‌های که در این مورد پیدا شده یافته‌های پرفسور توزی است که مربوط به شهر سوخته‌ی سیستان است و این آثار قطعات بسیار ریز فرشی را شامل می‌شود که هم گره و هم شیرازه دارد و مربوط به اوایل دوره‌ی برنز، یعنی دقیقاً ۵۰۰۰ سال پیش است (حصوری ۱۳۷۶، ص ۱۹-۲۰).

پژوهشگران نیز از عباراتی که در انجیل و ادبیات کلاسیک آمده به این نتیجه رسیده‌اند که هنر قالی بافی در شرق مدت‌ها پیش از میلاد شناخته شده

و وجود داشته و زادگاه این هنر طبق آخرین یافته‌های دیرین شناسی در محدوده‌ی جغرافیایی ایران در بیش از دو هزار سال پیش بوده است.^۱

قالی بافی در نهاوند

بافت فرش و گلیم در شهرستان نهاوند به موازات با سایر نقاط کشور از دیرباز رواج داشته و در کنار فرش و گلیم، صنایع دیگری مانند زیلو، جاجیم، گیوه و ریسندگی نیز از رونق خاصی برخوردار بوده است.

امروزه این صنایع به خصوص بافندگی فرش، در این شهرستان رو به رشد است و با گسترش نسبی ادامه دارد. بافندگان نهاوند بیش تر روستایی و

1 - شواهد تاریخی حاکی از آن است که بافت فرش در دوره‌ی کهن سنگی در ایران پیدا شده و فرش دارقالی مخصوص آغاز دوره‌ی کشاورزی است و در عهد مفرغ فرش ایرانی رونق گرفت و ابزارهای فلزی بافت آن نیز مشخص شد. طبیعی است که این صنعت طی هزاران سال بین اقوام مختلف ایران گسترش و تکامل یابد و اقوام همسایه آن را از ایرانیان تقلید کنند (حصوری ۱۳۷۹، ص ۱۴-۱۳).

عمدتاً زنان هستند که نقوش اصیل و زیبایی را از قدیم به یاد دارند و براساس آن‌ها فرش تولید می‌کنند. متن فرش‌ها عمدتاً سیاه است و زمینه‌ی فرش‌های «دست باف»، با توجه به پشم‌های مرغوب محلی، عمدتاً لاکه، سفید و سیاه است و همین مرغوبیت بر کیفیت و دوام فرش‌های این منطقه افزوده است. شیوه‌ی بافت در سطح روستاها اکثر «یک پود» و نوع گره بافت آن‌ها «گره فارسی» است. نقوش آن‌ها عبارت‌اند از: کله گلی (گلدانی)، عشوند، تاریخی یا سالاری و گل حیدری. این فرش‌ها در اغلب روستاها و در ابعاد مختلف بافته می‌شوند. شیوه‌ی بافت این فرش‌ها شبیه فرش‌های همدان است و بر روی دارهای عمودی (ایستاده) بافته می‌شوند. فرش‌های نهاوند عمدتاً تک پود و از نوع پرزبلند و ضخیم و گوشتی هستند. قالی نهاوند بین ۲۰ تا ۳۵ رج است و جز فرش‌های درشت بافت، بقیه تخت هستند (شیرین صورت اسرافیل، تاریخ نقوش فرش همدان، ۱۳۷۵، ص ۱۵۰).

مشخصات قالیچه‌های نهاوند

الف) نما: فرش و قالیچه‌های شناخته شده در نهاوند دارای طرح‌های هندسی و نمادین است. این فرش‌ها دارای یک ترنج است، با زمینه‌ی پوشیده شده از شکل‌های کوچک در اطراف آن.

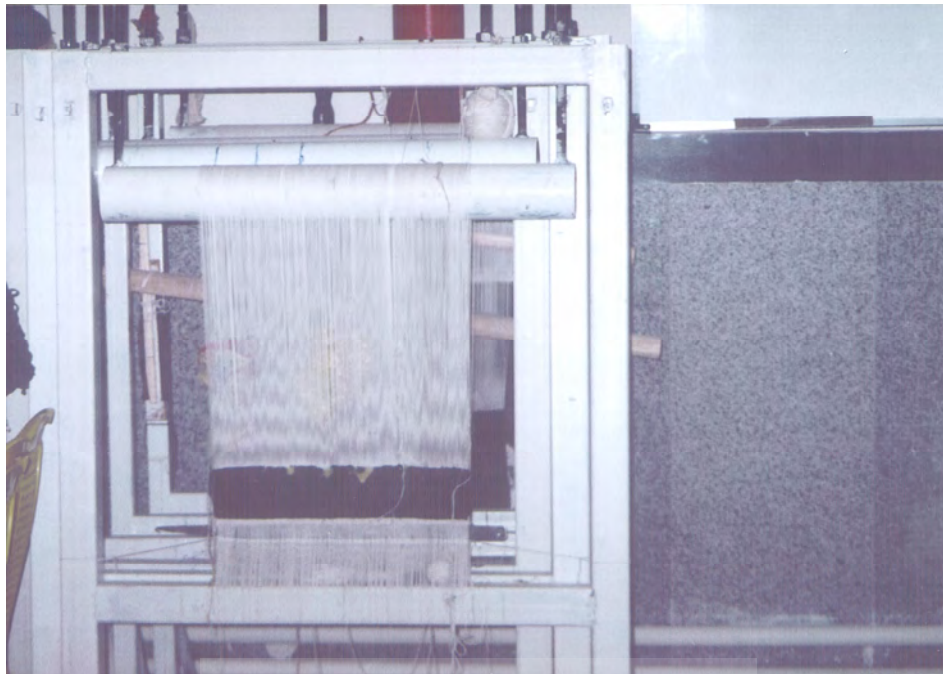
ب) کیفیت: کیفیت فرش‌های نهاوندی بسیار خوب است. نوع پشمی که با وسواس در فرش‌های نهاوندی استفاده شده موجب دوام و ماندگاری بسیار زیاد آن‌ها شده است.

ج) اندازه و شکل: قالیچه‌های نهاوندی معمولاً دارای اندازه‌های کوچک [۳×۲ و یا ۴×۶ فوت معادل ۱×۶ و یا ۲×۱.۵ متر] است و در تهیه‌ی آن‌ها معمولاً از دستگاه‌های بافت افقی استفاده می‌کنند. به نظر می‌رسد که بافت فرش‌های بزرگ به این نحو بسیار مشکل باشد.

د) رنگ: یکی دیگر از مشخصه‌های مهم قالیچه‌های نهاوند در رنگرزی آن است. قرمز کدر و رنگ خاکی در یک زمینه‌ی آبی تیره مهم‌ترین قسمت ساختار حاشیه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند. البته فرش‌های نهاوندی متعددی می‌توان یافت که از این قاعده تبعیت نمی‌کنند. اما به طور خلاصه می‌توان گفت فرش‌های نهاوندی دارای نمای رنگی بسیار زیبایی است.

ه) بافت: بافت این فرش‌ها بیش‌تر از نخ‌های کتانی است. اما تارهای آن هم کتان و هم پشمی است.

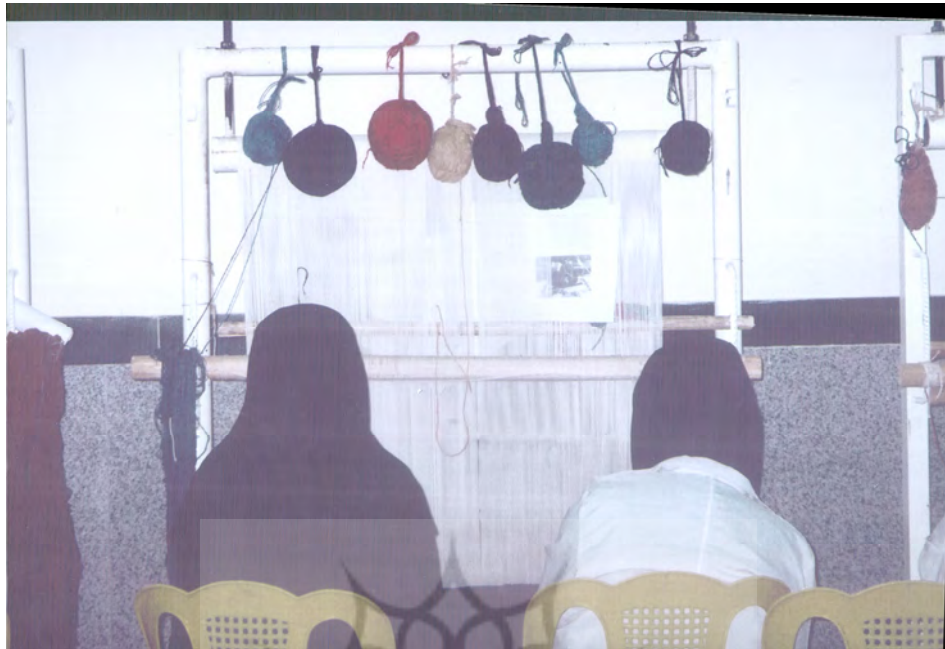

ر) گره‌ها: توجه به پشت فرش‌های نهاوندی بسیار مهم است. زیرا بافندگان آن‌ها در نهاوند با دقت و سواس از گره‌های بسیار ریز استفاده می‌کنند (و این برای شناخت فرش‌های اصیل نهاوندی مهم است).

ز) قیمت: ارزش فرش‌های نهاوندی در کشورهای غربی به خوبی شناخته شده است. این فرش‌ها متقاضیان فراوان دارد. زیرا با توجه به قیمت آن‌ها از کیفیت مرغوبی برخوردارند. کشور آلمان بیش‌ترین خریدار این فرش‌هاست و به دلیل رنگ و نوع بافت و حالت گبه بودن این فرش‌ها و وجود طرح‌های ساده و ابتدای و رنگ‌های خاص، از آن‌ها استقبال می‌کند. مغازه‌ای به نام طرح عشوند در آن کشور وجود دارد. برای خرید این فرش‌ها باید خود را برای پرداخت ۵۵۰ دلار به ازای هر مترمربع آماده کرد، که با توجه به نفیس بودن

این فرش‌ها، قیمت این فرش‌ها برای خریدار بسیار مناسب است (گزارش و اخبار، فرهنگان ۸، ۱۳۸۱، ص ۱۸۳).

معروف‌ترین طرح‌های به کار رفته در فرش‌های نهاوند ۱- طرح کله گلی (گلدانی)

به گفته‌ی سرکارخانم سوری، مسئول یکی از کارگاه‌های قالی‌بافی (نهاوند)، دلیل نام‌گذاری این طرح گلدان‌هایی است که در چهار طرف فرش دیده می‌شود. در طرح گلدانی یا کله گلی قسمت وسط فرش ترنج یا حوض دیده می‌شود. گاهی در گوشه‌های فرش نقش‌هایی دیده می‌شود که لچک فرش را نشان می‌دهد. قاب داخل این طرح شبیه خانه‌های قدیمی ایران است، حاشیه‌های این طرح در فرش به‌مانند دیوارخانه‌هاست و ترنج آن حوض‌خانه

به حساب می‌آید. لچک‌ها، نمادی از باغچه‌ها در حیاط خانه‌های قدیمی هستند. طرح لچک ترنج اقتباسی است از خانه‌های قدیمی ایران که نماد باغ در ایران است. اطراف حاشیه‌ی فرش گل‌هایی بافته شده‌است که شبیه نیمه‌ی سیب است و حاشیه هم از شاخه‌هایی است که درون گلدان است. وجود گل نیز یادآور نماد باغ است (مصاحبه خانم سوری، بهار ۱۳۸۸، گارگاه قالی بافی).

۲- طرح عشوند

طبق اطلاعاتی که مسئول کارگاه، سرکار خانم سوری در اختیار نگارنده قرار داد، این نقش نام خود را از روستایی به همین نام گرفته است. خانم سوری، با تکیه بر اهمیت فرش‌های ذهنی بافت (طرح‌هایی که نقش آن کاملاً ذهنی، کهن و بدوی است)، ویژگی عمده‌ی این نوع فرش‌ها را در بدون نقش بودن و تأثیر پذیرفتن این‌گونه طرح‌ها از نقش‌های دیگر می‌داند.

۳- طرح برجک

این طرح نیز نام خود را از روستایی با همین نام، که فرش در آن بافته شده، گرفته است.

۴- طرح سالاری (تاریخی)

از مصاحبه‌ای که در کارگاه صورت گرفت چنین بر می‌آید که طرح سالاری نیز جزء طرح‌های ذهنی بافت است و در حال حاضر به صورت نقشه در آورده می‌شود.

۵- طرح گل حیدری

طبق گفته خانم سوری، این طرح در لچک و ترنج به کار می‌رود و ذهنی باف است.

نقش‌های به کار رفته در فرش نهاوند

۱- گل شیپوری

از این نقش در متن فرش استفاده می‌کنند و در بعضی اوقات در حاشیه بافته می‌شود و نماد شادی است. در نهاوند گل شیپوری نشانه‌ای از صور اسرافیل در روز قیامت است (مصاحبه، خانم سوری، بهار ۱۳۸۸).

۲- گل سرخ

این نقش در نقوش لچک و ترنجی به راحتی دیده می‌شود. هم در متن و هم در حاشیه به کار می‌رود و نماد عشق و زیبایی است و دلالت بر بهشت دارد (همان).

۳- بیدمجنون

این نقش در متن فرش و در حاشیه بافته می‌شود. درخت بید نماد بشارت دهنده‌ی بهار و مظهر لطف و زیبایی زنانه بوده است (همان).

۴- گندم

این نقش نشانه‌ی برکت و رزق و روزی است. معمولاً در گذشته عروس‌ها در قالی خود برای برکت و شادی در زندگی جدید خود آن را همراه گل شیپوری می‌بافته‌اند (همان).

۵- درخت خرما (نخل)

نخل نمادی از باروری است. باتوجه به این که طرح‌های نهاوند از شهرهای اطراف گرفته نشده است، استفاده از این نقش به دلیل داشتن آب و هوای بهتر و متفاوت نهاوند از زمان حال بوده است (همان).

۶- درخت سرو

این نقش در نهاوند نماد صبر و استقامت و در چین نماد مرگ و شادی است (همان).

۷- اژدها

طبق سخنان خانم سوری این نقش، که در بالای فرش یا ترنج بافته می‌شود، «دهن اژدر» نام دارد و نمادی از قدرت است. از طرح‌های چینی گرفته نشده و متعلق به ایران است.

۸- طاووس

از این نقش بیشتر در متن نقوش استفاده می‌کنند و غالباً در رنگ کرم دیده می‌شود. این پرنده نماد رستاخیزی و جاودانگی است، همچنین نماد تکبر و غرور است.

۹- گنجشک

تنها در نقشی به کار می‌رود که در لابه لای شاخ‌های درختان پرندگان زیبا به تصویر کشیده می‌شوند و نماد فروتنی و وفاداری است.

۱۰- شتر

وجود شتر در فرش‌های قدیمی نهاوند نماد صبر و استقامت است. با توجه به این مسئله که در گذشته‌ی شهر نهاوند به پرورش شتر می‌پرداخته‌اند.

۱۱- شیر

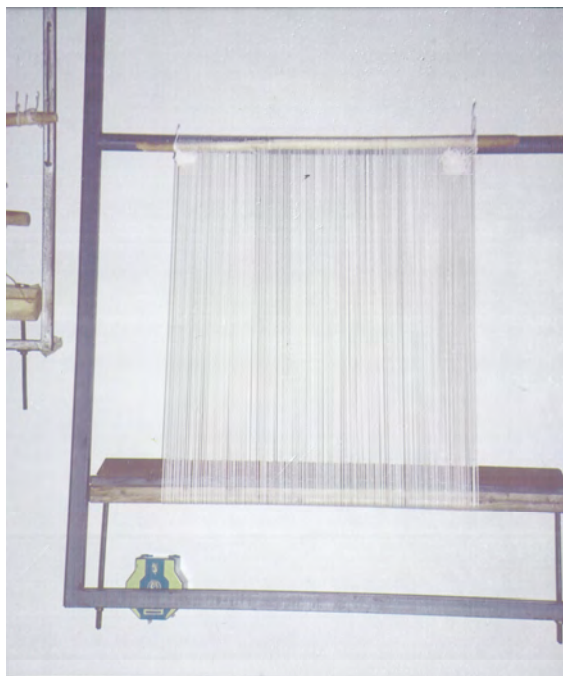
شیر، نماد سرزمینی است، نه قومی. شیر حیوان بومی سرزمین ایران بوده است. بخشی از داستان‌های حماسه‌ی شاهنامه، از جمله داستان‌های پهلوانان خاندان گودرز که دارنده‌ی درفش شیر پیکر است، به دوره‌ی اشکانی و به همین سرزمین مربوط است. نشانه‌های متعددی از شیر داریم. مرحله‌ی چهارم از هفت مرحله، تشریف مهم «شیر» نام داشت. بالا رفتن از این مرحله بسیار دشوار بود و کسانی که به این پایه می‌رسیدند شیرمرد نامیده می‌شدند (نشریه‌ی موزه‌ها، شماره‌ی هفتم، ۱۶، ۱۵).

۱۲- گوزن

از این نقش بیش‌تر در نقوش شکارگاه و در متن وحاشیه استفاده می‌کردند و در رنگ‌های قهوه‌ای یا کرم بافته می‌شود.

۱۳- کشتی

طبق گفته‌ی آقای نقدیوند، نقش کشتی در فرش‌های قدیمی دیده می‌شود. ازوجه تسمیه‌ی این شهرکه گفته می‌شود کشتی حضرت نوح در این شهر فرود آمده گرفته شده است. کشتی‌های بافته شده در فرش نمادی از کشتی حضرت نوح است (مصاحبه از آقای نقدیوند، بهار ۱۳۸۸، بازار فرش).

کارکرد قالی در نهاوند

۱- کارکرد مصرفی

از فرش به صورت زیرانداز استفاده می‌کنند و درخانه‌های سنتی نهاوند تمام خانه را با فرش می‌پوشاندند.

۲- کارکرد تزیینی

از فرش در بعضی موارد برای تزیین خانه یا اتاق خود به صورت دیوارکوب استفاده می‌کنند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مرکز علم علوم انسانی

۳- کارکرد فرش در مراسم عروسی

در این مراسم از فرش سنتی استفاده می‌شود. در این مراسم یک کرسی در وسط اتاق داماد می‌گذارند و روی آن را فرش می‌اندازند و اسپند، گل و قرآن

قرار می‌دهند. هنگام ورود عروس به خانه‌ی داماد، قرآن را سرعروس می‌گیرند و عروس از زیر قرآن عبور می‌کند. هم‌چنین آئینه و شمعدان را روبه‌روی عروس و داماد قرار می‌دهند و داماد و عروس تا سه بار دور کرسی می‌گردند.

۴- کارکرد فرش در مراسم عزداری

در این مراسم هم به مانند مراسم عروسی یک کرسی در وسط خانه‌ی متوفّا قرار می‌دهند و روی آن را فرش پهن می‌کنند و اسپند و گل قرار می‌دهند. جنازه را قبل از خاک‌سپاری به خانه‌اش می‌برند و برایش گوسفند قربانی می‌کنند. آن‌گاه میّت را روی قالی قرار می‌دهند و قالی را دور او می‌پیچند و سپس به طرف قبرستان می‌روند.

۵- کارکرد اقتصادی فرش

در گذشته فرش بیش‌تر کارکرد اقتصادی داشت و اکثریت اعضای خانواده برای تأمین معاش خود قالی می‌بافتند ولی در حال حاضر با آمدن ماشین‌های ماشینی از کارکرد اقتصادی آن کاسته شده است.

۶- کارکرد اجتماعی فرش

در گذشته به دلیل آشنایی کامل بانوان شهر به این صنعت، فرش بافی برای فرد مزیت و امتیاز نداشت و فقط از این جهت که این هنر از لحاظ اقتصادی به خانواده کمک می‌کرد به آن توجه داشتند.

مراسم قالی‌شویی در نهاوند

مردم شهر در گذشته نزدیک به عید (۱۰ تا ۱۵ روز مانده) قالی‌های خود را در محله‌ای به نام گرجیو می‌شستند. در نهاوند مراسمی مانند مراسم

قالی شویی در مشهد اردهال (کاشان) وجود ندارد، نه در گذشته و نه در زمان حال و در حال حاضر فرش‌های خود را از طریق قالی‌شویی‌ها شست و شو می‌دهند.

عوامل تأثیرگذار در قیمت فرش نهاوند

عوامل تأثیرگذار در قیمت فرش نهاوند یکی نوع بافت و دیگری نوع رنگ آن است. بافت نهاوند به صورت تک پود بافته می‌شود (از یک چله و یک کروی تشکیل شده است).

جایگاه فرش در نهاوند

این صنعت در بین ۱۶۰ رشته صنایع دستی جایگاه برتری دارد. زیرا هم مجهز به دانش بومی است و هم در اکثر نقاط مواد اولیه‌ی آن در دسترس

تولیدکنندگان قرار دارد. بنابراین رقم ارز آوری را در سطح کشور کسب کرده است. ضمن این که به جرئت می‌توان گفت که هفتاد درصد تولیدکنندگان فرش زنان هستند. سازمان فنی و حرفه‌ای در این شهر کلاسی برای آموزش قالی‌بافی مخصوص بانوان بدون هیچ محدودیت سنی و سواد دایر کرده است. در رتبه‌های بعدی، می‌توان از صنایع دستی مربوط به سفال، شیشه، چوب و غیر آن‌ها نام برد، که در داخل و خارج از کشور بازار خوبی دارند (میزگرد جایگاه توسعه‌ی فرش در نهاوند، ۱۳۸۳، فرهنگان، ۱۹، ص ۱۲۰).

موقعیت صنایع دستی در نهاوند

در این شهرستان، به موازات با سایر نقاط کشور از دیرباز، بافت فرش و گلیم رواج داشته و در کنار فرش و گلیم، صنایع دیگری مانند زیلو، جاجیم، گیوه و ریسندگی نیز کم و بیش تولید می‌شده و رایج بوده است. خوش‌بختانه امروزه این صنایع، به خصوص بافندگی فرش، در این شهرستان رو به رشد است و با گسترش نسبی ادامه دارد. بافندگان نهاوندی بیش‌تر روستایی و عمدتاً زنان هستند. در حال حاضر در روستاهای تابع حدود ۲۰۰۰ نفر به کار بافت مشغول‌اند. آنان در استفاده از نقوش اصیل و زیبای سنتی باز مانده‌ی قدیمی مهارت دارند و به این دانش‌های بومی مجهز هستند (همان، ۱۲۱).

پیشنهادها

باتوجه به این که فرش از جمله صنایعی است که در توسعه‌ی فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی تأثیرگذار است و باعنایت به این که با

صنعت فرش درآمد و خوداشتغالی ایجاد می‌شود، توجه به مسائل زیر ضروری به نظر می‌رسد:

۱- یکی از راهکارها بذل توجه ویژه و اهمیت دادن به این هنردر کشور از جمله به شهرستان نهاوند است. خلاقیت، ابداع بومی و شور و اشتیاق در این کار به دلیل بها ندادن به این صنعت کم‌رنگ شده است و اگر هم طرحی در این شهر ابداع گردد به آن رسیدگی نمی‌شود و به طرح و فرش‌های خارجی (غیر بومی) بیش‌تر توجه می‌شود، حال آن‌که اکثر این طرح‌ها از طرح‌های اصیل ایرانی اقتباس شده است.

۲- این صنعت می‌تواند مشکل بیکاری جوانان را حل کند. طبق مصاحبه‌های انجام شده اکثر هنرجوها به امید پیدا کردن کار در جامعه به فراگیری این رشته روی می‌آورند. ضمناً ایجاد زمینه‌ی لازم برای تجمیع واحدهای تولیدی خرد و تشکیل کارگاه‌های کلان به منظور اشتغال و بازدهی محصول بیش‌تر در این مسئله مؤثر خواهد بود.

۳- راه دیگر، اجرای گسترده‌ی طرح بیمه‌ی تولیدکنندگان صنایع دستی است، زیرا موجب تشویق و تأمین شغلی تولیدکنندگان و استادان می‌شود و آنان در سالیان کهولت خواهند توانست از تسهیلات درمانی و حمایتی خاص آن استفاده نمایند. خوش‌بختانه این کار در حال حاضر انجام شده است ولی شرایط گذاشته شده مورد رضایت بافندگان نیست و لازم است که بافندگان هم مانند کارمندان دولتی بیمه و ساعت کاری داشته باشند و مکانی مناسب برای کار به آن‌ها اختصاص داده شود تا از خانه‌های خود استفاده

نکنند (چرا که در خانه ساعت کار مشخص وجود ندارد و این کار نهایتاً اثرات بدی بر جسم آن‌ها می‌گذارد).

۴- ایجاد بازارهایی برای فروش کار بافندگان توسط خود بافنده‌ها با نظارت دولت، به منظور جلوگیری از هرگونه تقلب احتمالی.

۵- توجه به این صنعت برای صادرات و پیدا کردن بازار این صنعت در خارج و در بین فرش‌های ماشینی و به این امید که صادرات این کالاها جای صادرات نفت را بگیرد.

۶- برگزاری نمایشگاه در شهر به منظور آشنایی با توانمندی‌های صنعتگران و هنرمندان و پیش‌کسوتان هنرهای سنتی، هم‌چنین همایش بازار کار و فروش صنایع دستی باهدف ایجاد اشتغال‌مؤد در بخش صنایع و آشنایی تولیدکنندگان، صنعتگران، دانشجویان باراهکارهای مناسب بازاریابی. عرضه‌ی محصولات صنایع دستی و تشویق، ترغیب و تقویت بنیه‌ی مالی تلاشگران عرصه‌ی صنایع دستی اقدامات دیگری است که هنوز جای کار در این رشته را دارند.

منابع و مأخذ

۱- حصوری علی، (۱۳۷۶)، باغ مینوی فردوس و طرح قالی ایرانی، مجله‌ی کلک،

شماره‌ی ۹۳-۸۹

۲- صور اسرافیل، شیرین، ۱۳۷۵، تاریخ منقوش فرش، همدان

۳- فکوهی؛ ۱۳۸۱، تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی؛ نشرنی

۴- ژوله، تورج، ۱۳۸۱، پژوهشی در فرش ایران، انتشارات یساولی

۵- گزارش و اخبار؛ ۱۳۸۰ فصل‌نامه‌ی فرهنگان ۸؛ ناشر مؤسسه‌ی فرهنگی علیمرادیان

۶- نشریه‌ی موزه‌ها، شماره‌ی هفتم؛ ۱۵:۱۶